Jo sí, tu no

Una mirada crítica sobre el feminisme dominant

Alison Phipps

Traducció de Carles Miró

Eumo
Editorial

ÍNDEX

Agraïments 7
Introducció 11
1. El gènere en un món cada vegada més de dretes 23
2. *Jo sí, tu no* 45
3. La blanquitud política 67
4. L'economia de la indignació 91
5. El feminisme blanc com a màquina de guerra 119
6. Les feministes i l'extrema dreta 143
Conclusió 171
Notes 183

INTRODUCCIÓ

El mes de novembre del 2017 l'Alianza Nacional de Campesinas, que representava set-centes mil dones, entre jornaleres i dones de famílies jornaleres d'arreu dels Estats units, va dirigir una carta a la seu del #MeToo expressant la seva solidaritat amb les dones de Hollywood. «No treballem sota els focus dels escenaris o de la gran pantalla», deia la carta. «Treballem en llocs que la societat no veu, en camps aïllats i en magatzems que queden fora de la vista i fora del pensament». Tot i això, continuava dient la carta, «creiem en vosaltres i us fem costat». La pregunta que va quedar sense resposta i que en els dies següents va ser motiu de debat va ser: «i vosaltres, creieu en nosaltres i ens feu costat?».

Aquesta pregunta va inspirar la iniciativa Time's Up [ja és l'hora], que consistia en la creació d'un fons per a l'assistència jurídica que servís per ajudar les dones de tots els sectors en la lluita contra l'assetjament sexual. La primera reunió es va celebrar a la casa de l'actriu Jessica Chastain; entre altres actrius blanques que hi van participar, hi havia Reese Witherspoon, Natalie Portman, Nicole Kidman, Amber Tamblyn, Jennifer Aniston i Margot Robbie. Però també s'hi van implicar, en primera línia i des del principi, dones de color. Entre les fundadores de Time's Up hi havia Fatima Goss Graves, presidenta del National Women's Law Center, la productora Shonda Rhimes, les actrius Rashida Jones, America Ferrera, Eva Longoria, Lena Waithe i Kerry Wa-

shington, i la directora Ava DuVernay. La primera directora executiva va ser Lisa Borders, exregidora de l'ajuntament d'Atlanta i presidenta de la WNBA (Associació Nacional Femenina de Bàsquet). El 2018 Time's Up va concedir setcents cinquanta mil dòlars a divuit organitzacions d'arreu dels Estats Units que donaven suport a treballadores amb salaris baixos.

El fet que una iniciativa com aquesta, de caràcter general, es dirigís a dones de color va significar que el moviment Time's Up s'apartava de la norma. Així i tot, aquest moviment va rebre crítiques pel fet de ser «un club exclusiu» que es concentrava excessivament en les famoses blanques. També el van acusar de servir-se de les activistes de color per dissimular: per exemple, als premis Globus d'Or del 2018, quan per cada vuit estrelles blanques de Hollywood hi havia una activista com a «invitada» seva (entre elles, Tarana Burke, fundadora del #MeToo i Mónica Ramírez, presidenta de l'Alianza Nacional de Campesinas). Time's Up ocupa una posició complexa dins d'un feminisme dominant on marquen la pauta les dones blanques de classe alta. Fins i tot quan les dones de color presents ocupen llocs directius, la importància de la blanquitud és forta.

Aquest és el problema de la línia dominant del feminisme, que queda resumit en el títol del meu llibre: «Jo sí, tu no». Naturalment, és un joc de paraules amb #MeToo [Jo també]. El moviment #MeToo va començar el 2006 com un programa de treball de Tarana Burke, activista feminista i en favor dels drets civils, i es va convertir en un *hashtag* viral quan, al cap d'onze anys, l'actriu Alyssa Milano el va fer servir en un tuit. I és que sovint els moviments dominants com el #MeToo es basen en la feina feta per dones de color, s'apropien d'aquesta feina, però es neguen a aprendre d'elles i a centrar-se en allò que les preocupa. Massa sovint resulta

que el missatge no és «Jo també», sinó «Jo sí, tu no». I no es tracta, tal com exposaré, simplement de falta de solidaritat. Les dones blanques privilegiades som ben capaces de sacrificar les persones més marginades per aconseguir els nostres objectius, i fins i tot les podem arribar a considerar enemigues quan se'ns interposen.

El #MeToo és un moviment per denunciar la violència sexual, gran part de la qual és exercida per homes cisgènere. Aquest llibre també s'ocupa de la violència, sobretot de la violència que podem exercir en nom de la lluita contra la violència sexual. Quan utilitzo la primera persona del plural em refereixo a nosaltres: dones blanques i feministes blanques. Aquest llibre està dirigit a les meves companyes feministes blanques, i encara que el dedico a les feministes negres, a elles no els caldrà llegir-lo.[2] Per a les feministes de color, els arguments que exposaré segurament no significaran cap novetat (si de cas, tinc l'esperança que aquest llibre les ajudarà a no haver d'estar explicant contínuament a les dones blanques què és la blanquitud).[3] El «jo» del títol del llibre també es refereix a mi, una feminista blanca que escriu sobre el feminisme blanc. Escric sobre posicions que en alguns casos he sostingut jo mateixa; escric sobre dinàmiques de les quals en alguns casos he format part (i potser en formaré part en el futur, malgrat que no vulgui). Tinc sentiments contraposats a l'hora d'escriure sobre la blanquitud: em preocupa, com segurament també els passarà a algunes de les persones que em llegeixin, que criticant la blanquitud des de dins estigui intentant absoldre'm a mi mateixa de la meva pròpia blanquitud. Em preocupa que estigui intentant ser una de les «persones blanques bones», que representen el paper d'allò que l'estudiosa feminista Sara Ahmed anomena la «blanquitud que està inquieta per ella mateixa» i que es pensen que d'aquesta manera estan fent un acte antiracista.[4] I en el fons,

potser és això el que faig. La blanquitud és recaragolada: la supremacia blanca està tan integrada en la nostra mentalitat que acaba apareixent per més que diguem (i creguem) que hi estem en contra. Teniu tot el dret de formar-vos —i us convido que us formeu— la vostra opinió sobre els motius que em mouen. Però deixant al marge per què creieu que he escrit aquest llibre, espero que hi trobeu alguna cosa valuosa. I si no és així, em farà contenta que em digueu en què estic equivocada: el coneixement sempre és parcial, i aprenem mitjançant el diàleg.

La meva anàlisi del feminisme dominant és el fruit de quinze anys de recerca i d'activisme centrats en la violència sexual.[5] Soc una professora universitària blanca que treballa en aquest camp, amb tots els privilegis que això comporta. Però en aquest terreny he tingut una experiència complexa i amb sentiments contraposats. Experimento ansietat de classe dins del món acadèmic. La meva posició política sol ser molt diferent de la de moltes investigadores i activistes d'aquest àmbit, i també (en altres aspectes) dels de la família en què he nascut. Soc el que Sara Ahmed anomenaria un «criatura obstinada»: no encaixo.[6] A més, soc una dona *queer* i he passat per experiències no convencionals de trauma sexual. Per entendre totes aquestes coses, he recorregut repetidament a les paraules i als actes de feministes negres i d'altres feministes de color, de dones transgènere i de treballadores sexuals (i de dones classificables en dues d'aquestes categories o més). Les seves idees són el que Ahmed en diria «els meus blocs de construcció feministes», i he tingut el privilegi d'ajuntar-los amb una mica de morter.[7]

Què és el «feminisme dominant»?

Aquest llibre s'ocupa del corrent dominant del feminisme. Em refereixo, sobretot, al feminisme públic angloamericà, i això inclou el feminisme que predomina en els mitjans de comunicació (i algunes formes de feminisme molt habituals a les xarxes socials); l'estudiosa dels mitjans Sarah Banet-Weiser n'ha dit «feminisme popular» referint-se a les idees i a les posicions polítiques feministes que circulen en les grans plataformes de comunicació.[8] Inclou també el feminisme institucional, el feminisme corporatiu i el feminisme de mesures polítiques determinades; és la mena de feminisme que tendeix a dominar en les universitats, en els organismes governamentals, en les empreses privades i en les ONG internacionals. Encara que no és un moviment coherent i unificat, sí segueix un rumb definit i té uns efectes clars. En altres textos se l'anomena «feminisme neoliberal», feminisme «*lean in*»[9] i «feminisme per a l'1%».[10] El que pretén és aconseguir poder *dins* del sistema actual en comptes de lluitar per posar fi a aquest sistema.

El feminisme dominant, tal com es demostra en campanyes com el #MeToo, influeix en els objectius de la política parlamentària, en les reformes institucionals i en la igualtat laboral a les empreses. Sol ser molt visible internacionalment, perquè els mitjans de comunicació occidentals tenen una posició dominant a tot el món. El seu relleu i influència són les raons per les quals és tan important criticar-lo. Però les idees polítiques feministes no es redueixen, en absolut, a les d'aquest corrent dominant del feminisme. Soc conscient que definir el «feminisme» com un fenomen propi de persones blanques privilegiades té el risc de (re)constituir-lo com a tal, i no voldria de cap manera esborrar les contribucions essencials de les feministes de color. Un supòsit fonamental

d'aquest llibre és que sovint es considera que el moviment angloamericà dominant representa tot el feminisme, quan de fet no és així.

Les dones blanques en una situació privilegiada són majoria dins del feminisme dominant. Aquest aspecte demogràfic determina l'orientació política del moviment, però pot ser que quedi parcialment ocult per denominacions com «feminisme neoliberal», «feminisme popular», i tota la resta. En canvi, com que aquest llibre se centra en la raça, proporciona una lectura alternativa del moviment en una època en què la supremacia blanca s'està refermant d'una manera violenta. És cada vegada més viu el debat sobre el «feminisme blanc», terme utilitzat per designar un feminisme que es gira d'esquena a les idees i les lluites de les dones de color. Aquest llibre es fonamenta en el concepte de *blanquitud política*, que consisteix en un conjunt de valors, orientacions i conductes que tenen unes arrels molt profundes. Entre elles hi ha el narcisisme, l'alarma constant davant de les amenaces i la voluntat de poder concomitant. Un punt que potser encara és més important és que aquests elements defineixen el feminisme dominant *alhora* que defineixen altres posicions polítiques en què les persones blanques són majoria. Això permet establir vincles entre moviments com el #MeToo i les reaccions hostils que susciten; i entre les formes més reaccionàries del feminisme blanc i l'extrema dreta.

La blanquitud política sol estar representada per persones blanques privilegiades, encara que pot traspassar barreres de classe, i de vegades també la representen persones de color; i és que es tracta d'una relació amb els sistemes supremacistes blancs més que d'una identitat pròpiament dita. Aquesta relació és el fruit de la interacció entre dos elements: supremacia i victimització; el segon element inclou la victimització genuïna, que és una part central del moviment #MeToo i

d'altres moviments semblants, i la victimització imaginària dels misògins, els racistes i altres reaccionaris. No nego que el feminisme dominant es fonamenta en experiències traumàtiques i d'opressió completament reals. I no dic que aquestes experiències no s'hagin de prendre seriosament. El que plantejo és el següent: com adquireixen caràcter polític aquestes experiències i quins efectes se'n deriven?

La violència sexual en les interseccions

La meva anàlisi del feminisme dominant es basa en el principi d'interseccionalitat, desenvolupat per Kimberlé Crenshaw i altres intel·lectuals feministes negres, que fa referència al complex de relacions que constitueixen el nostre món social;[11] es tracta de l'encreuament que es dona entre categories com la raça, la classe i el gènere, i entre les menes d'opressió que hi estan associades: el racisme, el classisme i el sexisme. Aquestes formes d'opressió són degudes a uns sistemes que se solapen: l'heteropatriarcat, el capitalisme racial i el colonialisme.

El patriarcat és un sistema en què les dones estan sotmeses al domini dels homes. És un fenomen anterior al capitalisme (almenys a Occident), encara que el capitalisme el va incorporar separant la producció de la reproducció i fent que les dones fossin responsables de la segona. El capitalisme depèn per al seu funcionament de la reproducció social —la creació i la cura de la vida humana—, però no vol fer-se càrrec de la factura. Tradicionalment, les mestresses de casa burgeses i blanques vivien recloses en l'esfera privada i no rebien cap ingrés. Les dones treballadores estaven (i estan) sobrerepresentades en les professions de nivell inferior i de salaris baixos que també serveixen per a la reproducció de